

Мужня професія Катерини Березовської

Тієї ночі Катерині Антонівні не спалося: болів попереk.

– Роки беруть своє і тіло “попереджає” про зміну погоди, – подумала вона, важкувато піднімаючись із нагрітого ліжка. Одягнулась і вийшла на вулицю. Десь там, за густою пеленою брудно-сіруватих хмар, ледь-ледь пробивався світло. По мокрому асфальту вулиці лунко цокали чийсь кроки і темний силует вигулькнув із туману.

– О, знайомий йде, – подумала Катерина Антонівна. І справді, порівнявшись із нею, чоловік зупинився і привітався.

– Доброго ранку, Романе, – відповіла Катерина Антонівна і на обличчя засвітилась усмішка. – Куди так поспішаєш?

– Пасажирським на Рахів їду, – відповів чоловік.

Катерина Антонівна швидким поглядом оглянула Романа:

– А я подумала, ти в гості зібрався?!

– Та ні, на роботу. Минув той час, коли на паровозах із голови до ніг в мазуті були. Але графік як був, так і залишається для нас “залізним законом”.

Катерина Антонівна побажала машиністу щасливої дороги. У грудях щось тривожно заніло, а в голові промайнула думка: колись і я ось так ходила в ніч, туман, мороз чи завірюху. А тепер відпочиваю і дивлюсь, як ідуть у рейси ті, кого вчила і виводила в люди.

Думки роїлись у голові, оживали в пам’яті минулі роки. Особливо запам’ятався день, коли локомотивники проводжали її на заслужений відпочинок. Тодішній “червоний кут” локомотивного депо Коломия ледь умістив усіх бажаючих: кожен хотів бути присутнім на урочистій події, коли йшла на відпочинок жінка, яку в колективі депо називали “наша Катя”. Тоді їй виповнилося трохи більше піввіку, із яких 25 літ вона віддала важкій і клопітній професії помічника машиніста паровоза – винятково чоловічій професії.

Коли Катерину Березовську запросили на сцену, залом прокотився шквал оплесків. Її обличчя світилось радісною усмішкою, а з ясних сіруватих очей котились слези.

Багато теплих слів пролунало того дня на адресу жінки-трудівниці. Однак Катерина Антонівна ніяк не могла змиритись із думкою, що вона уже на заслуженому відпочинку. Знову й знову манить її запах розігрітого мазуту і вугільного диму, а гудок паровоза повертає її в далеку і тривожну молодість осені 1939-го, коли від зорі до зорі працювала на цегельному заводі за шматок хліба, щоб втамувати голод та принести додому поїсти маленькому сину Богданчиків. Власне ця осінь круто змінила її життя, як і багатьох інших, які жили в постійному страху втратити місце праці: в місті з’явилось багато оголошень, які запрошували людей на різні роботи. Але вони не цікавили Катю відтоді, як прочитала в газеті “Правда” нарис про машиніста паровоза Зінаїду Троїцьку, яка в той час була кавалером ордена Леніна. Отак у Катерини народилась мрія стати залізничницею.

І несподівано трапилася нагода: сусід – працівник депо – сказав

їй, що у них якраз набирають людей на навчальні курси, і запропонував їй вчитись на помічника машиніста паровоза.

Начальник паровозного депо Коломия уважно вислухав Катерину Березовську і, трохи подумавши, сказав:

– Якщо бажання ваше тверде, то візьмемо вас на курси помічників машиністів паровоза, але ще раз усе добре зважте: вас чекає дуже нелегка робота...

Застереження керівника депо не змінили її планів, і навесні 1940 року у трудовій книжці Катерини Березовської з’явився запис: прийнята на посаду помічника машиніста паровоза.

Назавжди запам’ятався їй день, коли щаслива і окрилена впевнено підходила вона до паровоза. Машиністи на її привітання відповіли стримано. Якось незвично. Помічник – жінка.

Маневровий паровоз бігав станційними коліями. Катя великими зусиллями підтримувала потрібний тиск пари в котлі паровоза, але машиніст зразу оцінив, як старанно його помічник – молода жінка – освоює професію. Через рік Катерину Березовську вже вважали одним із кращих помічників машиністів. Звісно, на перших порах після зміни боліла спина, важко було розігнути руки, в голові гуло. Але з часом прийшов досвід і втому відчувалась менше, тоді Катя попросилась із маневрової роботи на поїзну. Паровозна бригада, в якій вона працювала, водила великогабові склади. Це була нелегка і відповідальна праця, але помічник машиніста Катерина Березовська вміла знаходити спільну мову з бувалими механіками і цим заслужила повагу серед паровозників депо Коломия.

Страшне слово “війна” враз змінило звичний спосіб життя. Якось повернувшись із нічної поїздки, втомлена Катерина ледве добралась додому. Тільки-но заснула, як її розбудив стук у вікно. Почула знайомий голос чергового по депо:

– Березовська! Березовська! Треба зі станції швидко поїзд вивести – німці на підходах до міста.

Швидко збралась, взяла Богданчика на руки і на станцію.

– Молодець, встигла, – зрадів машиніст паровоза Супрун.

Через якусь мить Катя із сином опинились у кабіні паровоза. Малога посадила на ящик з інструментом, а сама взялась за лопату – завантажувати вугіллям топку. А через 10 хвилин поїзд уже впевнено набирив швидкість. Позаду залишалась рідна Коломия.

Тривожні думки роїлись у голові, але їх перервав гуркіт “юнкерсів”. Неподалік локомотива вибухнули кількох фугасів. Вибухова хвиля увірвалась до кабіни паровоза і відкинула жінку в тендерний лоток, заповнений вугільною сумішшю. Це й врятувало її від важкої травми.

– Мамо, мамо! – перелякано закричав Богданчик.

Вона швидко піднялася, обтрусилася вугільний порошок і кинулась заспокоювати дитину. А потім знову взялась за лопату, щоб підтримувати тиск пари в котлі.

До Гусятини доїхали без пригод,

але далі дороги не було – міст через Збруч був зруйнований. Наступного дня вранці разом із відступаючими військами Катерина Березовська переправилась через Збруч і попросилась із сином в ешелон, який повіз їх углиб Росії. У паровозному депо Сальськ Каті запропонували попрацювати на маневрах, зважаючи, що в неї неповнолітня дитина. Але вона навідріз відмовилась, і невдовзі, влаштувавши сина в цілодобовий дитячий садок, пішла на поїзну роботу. Паровозна бригада, в якій вона працювала, водила ешелони з боєприпасами, технікою, військами та санітарні поїзди із пораненими. Неподалік гриміла Сталінградська битва. Траплялось, що за один рейс ешелон зазнавав кількох повітряних атак німецьких бомбардувальників, які намагались вивести з ладу паровози... Не раз доводилось відчіпляти паровози, щоб гасити пожежі на станціях. З неймовірними труднощами вдавалось рятувати від вогню рухомий склад із вантажем, що призначався для фронту...

Настав той довгожданий день, коли рідну землю визволили від ворожої окупації. Катерина поверталась додому і серце стискалось, спостерігаючи за покрученими від вибухів рейками, обгорілими вагонами, зруйнованими паровозами, спаленими станційними будівлями. Часом здавалось, що вже ніяка сила не зможе вдихнути життя в роботу станції. А фронт, який тоді понад три місяці стояв за якихось 10-15 кілометрів від Коломії, вимагав від залізничників якнайшвидшого проходження військових вантажів через станцію.

Назавжди залишився в пам’яті Катерини Березовської один із травневих днів 1944-го, коли вони з машиністом Соболевим привели склад на станцію, де було лише чотири колії, три з яких були зайняті складами з військовими вантажами, а біля них стояли військові.

– Катю, з паровоза не йди, а я зазирну до чергового, дізнаюсь, чи довго будемо тут стояти, – сказав Кузьмич.

Помічник машиніста кивнула головою і зайнялась роботою, але в цей момент почула гуркіт авіаційних двигунів. Виглянула у вікно і побачила кілька літаків зі свастикою, які наближались до станції.

– Що, чумазий, злякався? – вигукнув офіцер, який проходив поруч. – Мимо пройдуть, їм тут нічого робити.

Десь поруч прогриміли зенітки і в небі розсипались білі хмарки від розривів снарядів, серед яких було чітко видно німецькі пікірувальники.

У той же час хтось вигукнув:

– Повітря! Тривога!

Катерина хотіла відбігти від паровоза, але тут же згадала про машиніста, що ще не повернувся. А якщо надійде команда виїхати на перегін? А за невиконання наказу – трибунал!..

Вона глянула вгору і побачила, як ворожий бомбардувальник, схилившись на крило, заходить у піке на станцію. Катя відбігла на кільканадцять кроків і впала у кювет. Бомби впали вздовж станційних колій, від вибухів здригнулася земля. Жінка притиснулася до землі і навіть боя-

лась підняти голову...

Над коліями стелився дим. І в цю мить Катерина почула голос Кузьмича:

– Ну куди вона поділась, бісова дівка?! Одному нічого не видно, а склад треба якнайшвидше здавати назад, – комусь доводив машиніст.

Катя піднялась, струсила землю і підійшла до паровоза. Поруч із машиністом стояв військовий, який розмахував руками і щось скоромовкою пояснював Кузьмичу.

– Ось вона! – зрадів машиніст. – Жива-здоровя!

– А я ще не збираюсь умирати, – сміливо відповіла помічниця.

– Давай, Катю, швиденько на паровоз і піднімай пару в котлі, треба склад на перегін виставити.

Катя вправно працювала лопатою, підкидаючи вугілля в топку. Стрілка тиску пари на манометрі поповзла до крайньої відмітки.

Паровоз зрушив склад із військовою технікою і повільно повів його за станцію. Над ним ще гуркотіли пікірувальники...

– Більше диму, Катю, – кричав машиніст. Шлейф чорного диму огорнув ешелон, увіши в оману фашистських пілотів. Мабуть, вони подумали, що состав горить і, розвернувшись, зникли.

– Ну що, Кузьмичу, склад закріплений, давай уперед на станцію, – сказав кондуктор. – Там вагони горять.

Через кілька хвилин вони вже були на станції.

– Давайте хлопці, швидше рухайтесь, треба палаючі вагони виштовхати в тупик, бо весь склад згорить, – кричав військовий у розтріпаній гімнастерці.

– Ну що, Катю, сама відчепиш чи треба допомогти?

– Сама впораюсь, – відповіла машиністу і побігла до вагонів, які горіли. Обпікаючи руки, скинула стяжку. Відмахуючись від іскор, побігла до паровоза.

– От молодці паровозники, – говорив військовий, потискаючи руку Кузьмичу. І, повернувшись до Каті, додав:

– А ти, парубче, бачу не з лякливих. Сміливо кинувся стяжку скидати, – звернувся він до помічника машиніста.

Військовий відкрив планшет:

– Ваші прізвища мушу записати і подати рапорт командуванню.

– Соболев, – протяжно процідив Кузьмич.

– Березовська, – неохоче відповіла Катерина.

– А що це за прізвище таке, – здивувався військовий.

– А я жінка, тому й прізвище таке...

Військовий здивовано підняв очі:

– Дівчина, а така смілива. Молодець!

Минав час, фронт рухався усе далі на Захід. Уже давно загоїлись обпечені долоні рук. І ось у депо прийшла радісна новина: машиніст Соболев і помічник машиніста Березовська відзначені вищою нагородою транспорту – знаком “Почесному залізничнику”. Цієї честі на Львівській залізниці Катерина Березовська удостоїлась однією з перших серед жінок.

Відриміли останні залпи війни. Країна заліковувала рани. Суттєві зміни відбувались і в паровозному депо Коломия. На зміну малопотужним західноєвропейським паровозам прийшли більш потужні вітчизняні. З кожним роком збільшувалась довжина і вага вантажних поїздів. Особливо важливим стало питання економії палива. І тут Катерина Антонівна зуміла показати себе, запропонувавши передовий метод опалення паровозів, що дало можливість економити по 120 тонн вугілля на рік. Вона не раз ділилась своїм умінням під час шкіл з обміну досвідом із економії палива.

Ці школи були особливо корисні. Карпатський перевал – не жарт. Непросто було навіть чоловікам-помічникам машиністів тримати повний тиск пари в котлі на Карпатському перевалі. Це – суцільний майже 80-кілометровий підйом. Вантажний склад вагою тисяча тонн треба було витягнути на підйом висотою 830 метрів. Але Катерина завжди вміла тримати максимальний тиск пари!

Так минали роки. Здавалось, що енергія цієї жінки ніколи не висчерпається, але період війни, нелегка поїзна робота таки давалися взнаки. Начальник депо умовив Катерину Березовську перейти на маневровий паровоз. І тут вона зуміла себе проявити, першою освоївши опалення маневрових паровозів сумішшю низькокалорійного вугілля, що дало можливість економити щомісяця по 3 і більше тонн палива. Цей метод підтримали інші бригади, хоча спочатку суперечок вистачало. Звісно, нікому не хотілось виконувати зайву роботу лопатою, але Катерина Березовська зуміла перекопати своїх колег.

Попрошавшись із колективом, Катерина Антонівна нерідко приходила в депо, скаржилась, що не сидиться їй на заслуженому відпочинку. Вона із задрістю дивилась на потужні дизельні локомотиви, які водила молодь, яка перейняла трудову естафету у ветеранів. Шкодувала, що самій не довелося пізнати переваги нової потужної техніки.

На жаль, давно вже нема серед нас Катерини Антонівни Березовської, але колумійські залізничники пам’ятають цю відважну жінку, яка обрала і стала професіоналом у нелегкій чоловічій професії.

Олександр ГОВОРКОВ,
ветеран праці,
почесний залізничник